

NIELEGALNA IMIGRACJA DO POLSKI CLANDESTINO

Szacowanie niepoliczalnych danych i trendów w Europie

Grudzień 2008

Przegląd wyników badania

NAJWAŻNIEJSZE KWESTIE

Główne fakty

- Pomimo pozytywnych zmian gospodarczych i politycznych Polska nie przyciągnęła dużych grup nielegalnych imigrantów, którzy chcieliby się w Polsce osiedlić,
- Polska jest celem dla cyrkulacyjnej migracji zarobkowej z krajów b. ZSRR,
- Uformowały się niewielkie grupy imigrantów z Azji (Wietnamczycy i Ormianie),
- Surowy reżim migracyjny,
- Społeczeństwo polskie jest tolerancyjne wobec nielegalnego zatrudnienia,
- Przytaczane szacunki dotyczące imigrantów nielegalnie pracujących w Polsce są rozmaite – od 50 tys. do 500 tys.

Jakość szacunków, które można odnaleźć w literaturze

- Do tej pory nie przeprowadzono badania, którego głównym celem byłoby oszacowanie liczby nielegalnych imigrantów. Informacje i charakterystyki dotyczące nieudokumentowanych imigrantów pochodzą z rzadkich prowadzonych na małą skalę badań. Szacunki nie są raczej dobrze udokumentowane.
- Cechy demograficzne nielegalnych imigrantów: nie ma danych, nie ma szacunków, źródła na ten temat bardzo ograniczone

Główne ścieżki znalezienia się w nieuregulowanej sytuacji

- Nielegalne przekroczenia granicy z fałszywymi albo przerobionymi dokumentami lub przekraczanie „zielonej granicy” w przypadku przemytu lub handlu ludźmi.
- Przedłużanie pobytu – osoba pojawia się na terytorium Polski legalnie, nie opuszcza jednak jej terytorium, kiedy ustaje prawna podstawa dla jej przebywania.
- Podejmowanie pracy w „szarej strefie” przez cudzoziemców przebywających jako turyści, chociaż ich rzeczywistym celem jest praca zarobkowa.

Główne cechy polityki

- Surowość reżimu migracyjnego jest w dużej części rezultatem wymagań związanych z akcesją do Unii Europejskiej i przystąpieniem do strefy Schengen.
- Akcje regularyzacyjne: 2003r. i 2007r.
- Kontrole legalności zatrudnienia nie są przeprowadzane w gospodarstwach domowych ani w indywidualnych gospodarstwach rolnych pomimo tego, że wielu nielegalnie pracujących zatrudnienie znajduje w sektorze usług domowych i rolnictwie

Główne następstwa polityki

- Osoba w nielegalny sposób przedostająca się do Polski musi udać się do swojego kraju, aby tam aplikować o wizę – kolejny raz musi nielegalnie przekroczyć granicę, aby opuścić Polskę
- Skala obu akcji regularyzacyjnych oraz ich surowe wymogi wskazują, że nie były one narzędziem do legalizowania pobytu nielegalnych imigrantów na masową skalę. Niemniej jednak dostarczyły wiedzy o potrzebie poprawy sytuacji nielegalnych imigrantów.
- Dane z kontroli legalności zatrudnienia dostarczają bardzo ograniczonej wiedzy na temat sektorowej struktury nielegalnego zatrudnienia i stanowią raczej odzwierciedlenie priorytetów niedostatecznie licznych służb przeprowadzających kontrole.
- Polityka rynku pracy (ochrona lokalnych pracowników) i liberalna wobec wschodnich sąsiadów polityka wizowa spowodowały cyrkulacyjną mobilność i tymczasowość procesu migracyjnego - zjawisko nielegalnego zatrudnienia przy jednoczesnym legalnym pobycie na podstawie dokumentów nieuprawnających do podejmowania pracy, niewątpliwie, były najbardziej typową sytuacją, w której znajdowali się obywatele Ukrainy do grudnia 2007 r. i rozszerzenia strefy Schengen.

CLANDESTINO

<http://www.eliamep.gr/en/category/migration/>

BADANIE

Szacunki i orientacyjne dane dotyczące nielegalnych migracji w Europie swobodnie „wędrują” pomiędzy ekspertami, dziennikarzami, politykami i urzędnikami bez wyjaśnienia, kto jest ich autorem i jak do nich doszedł. Ich źródła mogą nie być jasne, jednak wymowa jest jasna: liczby są podawane, aby wzbudzić społeczne zaniepokojenie migracjami i wywierać naciski na polityczne rozwiązania.

Nasze studium krytycznie podchodzi do źródeł danych i szacunków dotyczących nieuregulowanych migracji, a w szczególności do, wiarygodności i rzetelności metod użytych do ich wyznaczenia. Wskazuje też na to dlaczego i jak migranci stają się nielegalni i czy i jak mogą zmienić swój status na legalny. Oceniliśmy także rozwiązania, które nakierowane są na nieuregulowaną migrację.

Tło sytuacji migracyjnej w Polsce

Polska w porównaniu z innymi krajami UE nie jest raczej postrzegana przez imigrantów zarówno legalnych, jak i nielegalnych jako atrakcyjny kraj docelowy. Sytuacja ekonomiczna Polski w porównaniu z sytuacją innych państw członkowskich UE nie stanowi zachęty do imigracji. Co więcej polski reżim migracyjny jest stosunkowo surowy, w dużej części jako konsekwencja wymogów stawianych Polsce przed jej przystąpieniem do UE i wejściem do strefy Schengen.

Transformacja gospodarcza i polityczna krajów regionu Europy Środkowo Wschodniej od początku lat 90. zeszłego stulecia zaowocowała stabilnymi trendami migracyjnymi, obserwowanymi w całym regionie, a w Polsce w szczególności. W ciągu ostatnich 17 lat Polska przyjęła tysiące cudzoziemców, w tym legalnych i nielegalnych imigrantów oraz uchodźców. Jednakże szacunki dotyczące ich napływu wciąż pozostają niskie w porównaniu z innymi krajami UE.

Rozmiar i demograficzne cechy nieuregulowanych migracji

Od początku lat 90. poprzedniego stulecia Polska jest wciąż krajem oczekującym na imigrację o wielkiej skali. Największe grupy imigrantów nie pochodzących z krajów UE (zarówno legalnych, jak i nielegalnych) są efektem przemieszczeń ludności sąsiadujących z Polską na wschodzie państw oraz z Azji: Ukrainy, Białorusi, Wietnamu i Armenii. Także obywatele Rosji i Mołdawi stanowią twale widoczną grupę. Obywatele Ukrainy są najistotniejszą grupą legalnych imigrantów i nierejestrowanej siły roboczej w Polsce. Bez wątplenia charakterystyczny dla tej grupy narodowej trend do końca grudnia 2007 r. i powiększenia strefy Schengen polegał na nielegalnym podejmowaniu pracy podczas legalnego pobytu, ale nie pozwalającego na pracę. Podstawowymi czynnikami, które doprowadziły do mobilności cyrkulacyjnej i tymczasowości procesów migracyjnych naszych wschodnich sąsiadów były polska polityka rynku pracy, chroniąca rodzimych pracowników i jednoczesna liberalna wobec wschodnich sąsiadów polityka wizowa.

Szacunki dotyczące imigrantów nielegalnie pracujących w Polsce są rozmaite, na przykład w raporcie oceniającym zapotrzebowanie Polski na cudzoziemskich pracowników dla roku 2004 pojawia się szacunek 50 tys. do 300 tys. imigrantów pracujących nielegalnie. Prasowe doniesienie dotyczące tego samego roku, które opierać się miały na informacjach z Urzędu ds. Repatriacji i Cudzoziemców, czego nie udało się zweryfikować, przytacza natomiast liczbę ok. 450 tys. osób nielegalnie pracujących w Polsce, w tym 250 tys. obywateli Ukrainy, 150 tys. Białorusi i Rosji, 40 tys. Wietnamu i 8 tys. Armenii.

Wietnamczycy stanowią dotychczas jedyną grupę narodową, która została poddana głębokiej analizie pozwalającej przedstawić wiarygodne szacunki. Departament Polityki Migracyjnej w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji był pierwszą instytucją, która podjęła wyzwane policzenia osób wywodzących się z Wietnamu legalnie zamieszkujących w Polsce. Biorąc pod uwagę ich liczbę oraz relacje dotyczące całej diaspory wietnamskiej w Polsce (źródła polskie i wietnamskie wskazują na znacząco różniące się liczby: od 25 tys. do 60 tys.), Ministerstwo ocenia, że nawet co drugi Wietnamczyk przebywa w Polsce nielegalnie. Co oznacza, że nielegalnych imigrantów jest od 12 tys. do 22 tys.

Szacunki dotyczące nielegalnych imigrantów w Polsce nie zawierają informacji na temat ich charakterystyki demograficznej. Jednakże, badania dotyczące sektora usług domowych i opiekuńczych pozwalają uznać, że kobiety stanowią istotną część imigrantów. Nie ma szacunków dotyczących wieku nielegalnych imigrantów, ale biorąc pod uwagę cyrkulacyjny charakter migracji zarobkowych, można przyjąć, że populacja nielegalnych imigrantów w Polsce składa się głównie z osób w wieku produkcyjnym.

Główne ścieżki wchodzenia i wychodzenia z nielegalności

Niewątpliwie do końca 2007r. i powiększenia strefy Schengen zjawisko nielegalnego podejmowania pracy podczas legalnego pobytu, ale nie pozwalającego na pracę, to najbardziej charakterystyczny trend dla obywateli Ukrainy. Podstawowymi czynnikami, które doprowadziły do mobilności cyrkulacyjnej i tymczasowości procesów migracyjnych naszych wschodnich sąsiadów były polska polityka rynku pracy, chroniąca rodzimych pracowników i jednoczesna liberalna wobec wschodnich sąsiadów polityka wizowa.

Inną wyróżniającą się grupą cudzoziemców są Wietnamczycy. W ich przypadku nielegalność najczęściej dotyczy pobytu i pracy. Wśród tej grupy odnaleźć możemy osoby nielegalnie przekraczające granicę z fałszywymi albo przerobionymi dokumentami lub przekraczające „zieloną granicę” w przypadku przemytu lub handlu ludźmi.

Nielegalność może być też konsekwencją przedłużania pobytu, gdy osoba pojawiająca się na terytorium Polski legalnie, nie opuszcza jej terytorium, kiedy ustaje prawna podstawa dla jej przebywania. Nie ma szacunków dotyczących liczby osób, które przebywają w Polsce pomimo tego, że ustała ważność ich wizy lub zezwolenia na pobyt. Nie ulega jednak wątpliwości, że takie osoby są.

Skala obu akcji regularyzacyjnych oraz ich surowe wymogi wskazują, że nie były one narzędziem do legalizowania pobytu nielegalnych imigrantów na masową skalę. Niemniej jednak dostarczyły wiedzy o potrzebie poprawy sytuacji nielegalnych imigrantów.

Sytuacja ekonomiczna Polski w porównaniu z sytuacją innych państw członkowskich UE nie stanowi zachęty do imigracji. Co więcej polski reżim migracyjny jest stosunkowo surowy, w dużej części jako konsekwencja wymogów stawianych Polsce przed jej przystąpieniem do UE i wejściem do strefy Schengen. Dyskurs dotyczący spraw związanych z migracjami koncentruje się głównie wokół emigracji Polaków, która nastąpiła w po maju 2004r. i zapotrzebowaniu na wykwalifikowaną i niewykwalifikowaną cudzoziemską siłę roboczą.

Główne rekomendacje i sugestie

- Skala obu akcji regularyzacyjnych i ich surowe wymagania wskazują, że nie były one narzędziami masowej legalizacji pobytu nielegalnych imigrantów. Niemniej jednak, **akcje regularyzacyjne wskazały na potrzebę poprawy sytuacji nielegalnych imigrantów.** Ponadto dostarczyły Ministerstwu Spraw Wewnętrznych i Administracji dalszej wiedzy o zjawisku nielegalnej imigracji do Polski.
- Od pewnego czasu Polska stoi przed trudnym wyzwaniem: jak sprostać zapotrzebowaniu na siłę roboczą powstałemu po 2004 r. w związku z odpływem polskich pracowników do krajów UE-15, przy równoczesnym przestrzeganiu zasad Traktatu Schengen. **Oczywiste jest, że zewnętrzne granice UE powinny być otwarte dla legalnych imigrantów i nieprzepuszczalne dla nielegalnych.** Jednakże, w związku z obserwowanym od maja 2004 r. odpływem blisko 2 mln. Polaków, powstał ogromny popyt zarówno na wykwalifikowanych, jak i

niewykwalifikowanych pracowników cudzoziemskich. W konsekwencji zasad bezpieczeństwa wprowadzonych w grudniu 2007 r. zaspokojenie tego popytu stało się wyjątkowo trudnym zadaniem. **Rozważyć należy specjalne zasady dostępu do europejskiego rynku pracy, szczególnie polskiego, dla obywateli z krajów Europy Wschodniej.**

- Poważnym zagrożeniem dla bezpieczeństwa wewnętrznego Polski oraz całej Unii w związku z migracjami Wschód-Zachód jest **destabilizacja spowodowana przez wojnę i terroryzm, co może zwiększyć skalę migracji z krajów trzecich, które odbywać się będą przez granice białorusko-rosyjską i ukraińsko-rosyjską. Te granice wymagają podniesienia standardów bezpieczeństwa. Pilnej poprawy wymaga współpraca z krajami wschodnioeuropejskimi w dziedzinie readmisji, a szczególnie istotną kwestią jest umowa o readmisji pomiędzy UE i Rosją.**
- **Unia powinna wspierać wschodnioeuropejskich sąsiadów w rozwoju współpracy w obszarze sprawiedliwości i spraw wewnętrznych.** W zakresie zarządzania granicami dążyć należy do ścisłej współpracy z krajami sąsiadującym. Polegać ma ona na szkoleniach dotyczących standardów i zasad ochrony granic, a także na wyznaczeniu stałych oficerów łącznikowych w odpowiednich jednostkach straży granicznej.

Więcej informacji

Pełen raport dotyczący Polski napisany przez Krystynę Iglicką i Katarzynę Gmaj dostępny jest na: <http://www.eliamep.gr/en/category/migration/>.

Przegląd wyników badania z 14 innych krajów uwzględnionych w projekcie CLANDESTINO na: <http://www.eliamep.gr/en/category/migration/>

Kontakt:
Krystyna Iglicka
tel: 48 22 646 52 67
e-mail: iglicka@csm.org.pl
Katarzyna Gmaj
tel: 48 22 646 52 67
e-mail: gmaj@csm.org.pl

CLANDESTINO